

«Kjerka er vår!»

JAKOBHISTORIER

TOMM KRISTIANSEN

Forord

I 1982 skrev Kirkelig Kulturverksteds leder Erik Hillestad, er frekk musikal om rølpete ungdom som brøt seg inn i en kirke for å holde kalas med Vårherre. Det gikk voldsomt for seg ved alteret, og de ble tilslutt kastet ut av politiet. Men de skrek: Kjerka er vår! Atten år senere skjedde det igjen, men uten politi. Kirkelig Kulturverksted inntok Jakobskirken som lovlig leietakere, for å holde Vårherre, Akerselva og det norske folk med selskap.

I mer enn tjue år har de vært der, med kontor i sakristiet, med messer foran alteret og kulturhendelser høyt og lavt. Det er blitt noen historier, og vi må fortelle dem, før de er glemt.

Oslo, september 2021
Tomm Kristiansen

Jakob kirke og Ankerbrua. Foto: Ole Tobias Olsen/Oslo Museum, 1863 – 1883

Fattig og rik langs Akerselva

Hvor mange trappetrinn måtte en prest gå i leiegårdene i Anker i løpet av året? Ole Larsen Domaas besøkte alle de syke. Som første prest i Jakob menighet banket han på alle dørene fra 1875, for hver dag å trøste sine ti tusen fattige sjeler. De sa at sokneprest Ole Domaas hadde sett til dem, alle. Han sto der i døren som et dårlig varsel. Står det så dårlig til? spurte konene hverandre i oppgangen. Sokneprest Domaas var deres levende lys. Han lot dem ikke i stikken. Han var den første presten de hadde i Jakob, og han ble der i tjue år.

Langs Akerselva kunne alle se at oppgangstider brøt fram. 24 sagverk og fire kornmøller dunket og durte dagen lang. Fem stampemøller og to papirmøller surret og smalt, sammen med teglverk og adskillige olje- og såpefabrikker. Noen tjente store penger, men de som hadde jobb på fabrikken var ikke blant dem. Folk bodde trangt, for leilighetene i leiegårdene hadde små og få rom. En lov påbød Oslo å bygge i mur, og ikke tre, som folk var vant til å snekre selv.

Stille rant elva etter å ha kastet seg utfor tjue fosser. Peter Chr. Asbjørnsen gikk her med fiskestang og dro opp «sytti fede ørreter», når han ikke skrev norske folkeeventyr. Hans Nielsen Hauge var kommet ut av fengslet i 1826 og hadde anlagt Bakke Mølle. Den har tjent folket på østkanten med mel og brød. I dag er det bydel Nordre Aker som betjener folket fra den samme adresse.

Fattige og falne

Byarkivet er fullt av beretninger om fattigdommens grimme ansikt langs Akerselva. Mange av fortellingene fra livet i menighetene er levendegjort av forfatteren Oskar Braaten, som bodde i nærheten. I skuespillet «Ungen» forteller han om fabrikkarbeideren Milja som hadde havna i «uløkka» og ble sviktet av barnefaren Julius. Den eiegode «Hønselovisa» holdt sin hånd over fabrikkjentene og var deres uformelle «dagmamma». Braaten skrev også skuespillet «Den store barsedåpen» med samme tema. Kapellane nektet å døpe den «uekte» ungen til Alvilde, som jobbet på Hjula Væveri. Det var kirketjeneren som til slutt satte kirkens iskalde moral til side, til fordel for sin egen. Barnet ble døpt, til tross for at kapellane truet med å melde foreldrene ut av kirken. Disse hendelsene er litterære, og lagt til nabomenighetene, men i Jakobskirken protokoller røper menigheten en liknende oppfatning av sammenhengen mellom fattigdom og umoral: «*Fattigdommen var stor, og det var grobunn for synd og last i stor stil. Fristelsene var store*». Men ingen skulle straffes for et usselt liv. Kommunen hadde ikke mye å by sine borgere, ikke staten heller. Det ble menighetene som måtte se til at de fattigste overlevde. Alle kirkesamfunn, og de var mange, tok seg av dem. Det florerer av religiøse bevegelser på østkanten, og det siste tilskuddet var Frelsesarmeen. De drev sitt arbeid nede på Grønland, rett over elva.

Bondefanget

Innenfor menigheten lå Gassverket og Schous Bryggeri. Deichmanske Bibliotek var under oppførelse. Osterhaugsgadens Høvleri lå like i nærheten og nede ved Akerselva sto høyvekta, til hjelp for bønder som skulle selge sine avlinger. De fikk sine oppgjør og dro over brua til Grønland der penger ble drukket opp, hvor gledens piker bød på selskap og noen dro tomhendt hjem. De hadde et ord for som beskrev de rundlurte karene fra Hedmark og Oppland. Bondefangeri.

I Storgata ble «de gale» oppbevart. Huset ble kalt «dårehuset». Her lå også en synagoge for den jødiske menighet. I tillegg lå det et vell av forsamlingshus for nye religiøse sekter. I den parallelle Calmeyergaten var et enormt misjonshus med plass til 5000 mennesker. Her samlet folk seg til vekkelser i århundrets begynnelse. Her sto også Christian Michelsen i 1905 på talerstolen og skrek. For det var intet høytaleranlegg. Her ropte også professor Ole Hallesby. I 1920 kalte han inn til det store «Calmeyergatemøtet» hvor grensen til den liberale teologi ble trukket. Og siden – etter krigen – skal den kristelige dagsavisen Vårt Land finne sin adresse skrått over Jakob, i Hausmannsgate.

Konduktørens katedral

Men dette vet ikke sokneprest Ole Domaas noe om. Han er før deres tid, og har nok med å bygge kirke. Jakob menighet har fått tomt like ved epidemikirkegården, gassverket og alle lasaronene. Stadskonduktør Georg Andreas Bull har fått oppdraget med å tegne en den gotisk kirke med slanke søyler og spissbuer. Kirken skal ha 820 sitteplasser, forankres på pæler og flåter og må ikke koste mer enn 200.000 kroner.

Stadskonduktør og arkitekt Bull er en belevn bergenser og har allerede tegnet både Østbanen og Vestbanen. Han vet hva han skal gjøre.

Mens kirken bygges, samler sokneprest Domaas sin menighet til gudstjenester i Vår Frelses kirke annenhver søndag.

Eventyrbrua, med skulpturer av skikkelser fra norske folkeeventyrene, forbandt byen og østkanten. Sokneprest Domaas gikk og gikk, på husbesøk. Her var så mange syke og arbeidsløse. De trente legehjelp og omsorg, penger og råd. Soknepresten bød på hva han kunne, men det var ikke stort menighetspleien kunne gjøre.

Den sykelige doktorfamilien

Han måtte også se til familien Munch i Thorvald Meyers gate. Der var bekymringene store. Christian Munch var riktignok garnisonslege, men måtte spe på den stusselige gasjen fra Akershus festning med å holde hjemmepraksis. Dr. Munch hadde selv dårlig helse, og kona var allerede død av tuberkulose. Sokneprest Domaas ble budt en stol og så seg rundt i leiligheten. Den var velstelt med bilder på veggene og pene møbler, men det var en trist forsamling. Eldstejenta Sophie var blek og sengeliggende. Hennes yngre bror, Edvard, var tynn og blek. De sa han var mye borte fra skolen og fryktet han kunne omkomme av tæring, han og. Domaas ble stadig kalt til familien Munch. Det gikk som de fryktet, Sophie sto ikke tuberkulosen over.

Altertavlen

Bygget reiste seg på Ankerløkka, med murere på svaiende forskaling høyt til værs. Det ble bygget praktverk overalt. På sine vandringer i menigheten må Domaas ha møtt tenåringssønnen til dr. Munch. Han var hver dag på vei til Morgenbladets lokaler hvor han tegnet for Christian Krogh. Jeg har tenkt at soknepresten, med sitt vennlige oppsyn og bølgende hår, kunne ha stanset Edvard Munch på Eventyrbroen og spurt: «Du som er så flink til å tegne og male, Edvard: du kunne kanskje male en altertavle til oss? Kirken er snart ferdig.» Men det har han ikke spurt om. Kanskje like greit, for det bildet han strevde med på den tiden var «Syk pike». Oppdraget med altertavlen gikk til en 29 år gammel talentfull maler som oppholdt seg i Italia. Eilif Peterssen prøvde ut sine ferdigheter som maler av friluftsscener. Innimellom malte han portretter, og Henrik Ibsen var en av dem som satt ved hans lerret. De sa han var en «teknisk virtuos» og det mest fantastiske malte han i 1881, «Hyrdenes tilbedelse». Rundt det lysende barnet er de samlet med sin forskrekkelse, forvirring og forsiktige tilbedelse. Gjetere var lavest på den sosiale rangstigen, og derfor ansett som lite troverdige vitner. Men Peterssen gjør dem til lysende kilder i et verdenshistorisk øyeblikk, Jesu fødsel.

Det var dette bildet – hans mesterverk – de brettet ut og hengte opp på den blanke altertavlen i Jakobskirken. Peterssens kunst forfalt med årene, ifølge kjennere, men høydepunktet var bildet av en fattig forsamling, plassert på veggen i en av byens fattigste menigheter.

Arkitekt Bull

Jakobs kirke ble innviet 8. oktober 1880. Biskop Carl Peter Parelius Essendrop sto for seremonien og talte vakkert om kirken. Menigheten hadde tatt på sine beste klær og fylte hver benk. De sang uten tonefølge, siden orgelet ennå ikke var på plass. Arkitekt Georg Bull satt på første benk og så seg rundt. Menigheten var slått av høyden under taket og de slanke søylene. Det var storslagent. Bull kunne endelig hvile ut. Det siste halvåret hadde vært en kamp mot budsjettet og for de praktiske løsninger. Han hadde fulgt prosessen nøye, men måtte i den mest kritiske fasen - i august - forlate byen for et presserende ærend i hjembyen. Det tok flere dager å reise dit, for Bergensbanen var ennå ikke lagt. Arkitekt Bull skulle følge sin lillebror til graven, den eksentriske Ole, og ledet begravelsesfølget med 30 000 mennesker.

Den brune presten

Fattigdommen i strøket endret ansikt, men fortsatt frøs folk innendørs og hadde do i bakgården. Den politiske radikalismen bredte seg, arbeiderbevegelsens ideer fenget. Den unge veiarbeideren Einar Gerhardsen ble medlem av bystyret i 1932, og gjorde seg fort gjeldende. To år senere fikk Jakobskirken ny prest. Andreas Gjerdi var 32 år og ble ansatt som «klokkerprest». Han var en begavet teolog med bra eksamen og med oppdrag fra NRK om å skaffe prester til å holde morgenandaktene. Han redigerte deres manuskripter og hjalp til med framførelsen.

I menigheten var han tydelig til stede og uttrykte seg med bekymring for tidsånden. Han la ikke bånd på seg når han snakket om samfunnets farer. Det var kommunismen og bolsjevismen som truet, og de trampet på Gud. Nå var ånden fra øst kommet til Norge, med massestreiker. Han så det som dyrking av egoismen og egeninteressene, og det stred mot Guds ord og vilje. Han tordnet fra prekestolen: «*Vi trenger tjenersinnet. Folk må våkne og ta ansvar overfor Gud og fedreland.*» På denne tiden meldte Einar Gerhardsen seg ut av statskirken. Han hadde fått nok av prester som fordømte streiker og tok fabrikkieernes parti. Og han så at kirken så med forståelse på de som gikk med i Finlandskrigen i kampen mot Sovjet-Unionen.

Bare noen år etter at Gjerdi ble prest i Jakob, fattet han interesse for National Samling. Men det var i det stille. Så kom 9. april 1940 med den tyske invasjonen. Da tonet sokneprest Gjerdi flagg. Hakekorsets flagg. Menigheten var ikke overrasket. De hadde hørt hvordan han, diskret men dårlig skjult, hadde vektlagt sine politiske meninger. Han tordnet ikke mot Arbeiderpartiet. Han var bekymret for *tidsånden*, og det lå mellom linjene at det var Stalin som truet. Etter hvert svant menigheten. Prestens politiske skremmebilder vekket ingen begeistring blant arbeidsfolk og dårlig bemidlede ved Akerselvas nedre løp.

Nazipresten Andreas Gjerdi satt i styret for den nazistiske presteforeningen. Han var aktiv i Kristen Samling, i praksis en forening for kristne medlemmer av Nasjonal Samling. I sitt medlemsblad beskrev de kristne nazistene hvordan de så på andre nordmenn: «*Vårt folk har gjort vår tid til en vond tid. Vi holder på å drukne i et hav av vondskap og hat. Og kristenfolket står stort sett ikke tilbake for de andre.*» Men det fantes et håp, og det var folk som sokneprest Gjerdi og de andre i foreningen: «*Heldigvis finnes det en flokk som har fått øynene opp for den fare som truer kristendommen i dag. Det kan bli vår redning. For det er DEN flokken Gud må regne med i tiden som kommer, hvis alt skal fortsette som nå.*» Truet av kommunismens gudløshet, skulle de troende nazister være Guds hær på denne jord, og stå opp mot «*denne demoniske makt før alt ligger i grus.*» Slik den annen verdenskrig utviklet seg, var det vel ikke det norske kristenfolket som la verden i grus.

Andreas Gjerdi skrev flittig i avisene. Han støttet «Den Norske Legion», som besto av norske frontkjempere i felttoget på østfronten: «*Selv om goder mennesker med fellesskapet beste i tankene ikke ønsker krig, er det bra at unge menn tar til våpen når krigen truer landet.*» Det var en kamp mot «*den kristendomsfiendtlige og kulturopløsende bolsjevismen. De som er hjemme i Norge må takke og ære de unge mennene som setter livet på spill for folkets frihet og fremtid.*»

Andreas Gjerdi sluttet i Jakob menighet som prest i 1941, men hadde vært der i til sammen seks år. Han fikk stadig viktigere oppgaver innenfor Nasjonal Samling, og ble engasjert av NRK for å skaffe prester til å holde morgenandakter. Det var ingen enkel oppgave, siden nazistene hadde tatt over institusjonen. Gjerde rapporterte til Gestapo hvilke prester som vegret seg, av politiske grunner, å forkynne evangeliet i Quislings radio. Han benektet siden at han anga noen, men måtte innrømme at han hadde gitt «stemningsrapporter». Gjerdi fikk sin straff, men kunne etter sin dom oppta virksomheten som prest i Oslo.

Flygelet ved krybben

124 år etter at Eilif Peterssen malte sitt mesterverk, i 2004, rigget Iver Kleive seg til foran alterbildet av hyrdene i Jesu føderom. I to netter satt han der, ved kirkens Steinway og fulgte hyrdenes blikk, og det sovende barnet som lyste fra krybben. Det ble en lavmælt versjon av julesangene, med rom for lidelse, fattigdom, ydmykhet og rå gudstro, som hentet ned fra veggen. Den cd'en skulle Eilif Peterssen høre.

Rave

Fra den dagen kirketjeneren i Jakobs menighet vred om den tunge jernnøkkelen for siste gang, forfalt kirken. Det lakk fra taket, det falt puss av veggene og alle involverte visste at grunnen var sikket. Jakobskirken kunne en dag komme til å gli ned i Akerselva. En dag knuste noen ungdommer et vindu og krøp inn i kjelleren. Hva kunne de bruke *den* kjerka til? Eilif Peterssens Jesusbarn var tatt ned, rullet sammen og bragt i forvaring på Munch-museet. Men lokalet egnet seg perfekt for raveparties. Jakobskirken var blitt en populær adresse for utagerende ungdom. Her var ingen naboer som klagde. Og politiet kom aldri på at gudshuset nederst langs Akerselva trengte pass.

Å holde Gud med selskap

Noen år før dette skjedde, satt Erik Hillestad over sitt skrivebord med en libretto i skrivemaskinen. Han ville skrive en musikal om en tenkt hendelse: En gjeng ungdommer bryter seg inn i en kirke for å holde Vårherre med selskap. Ikke er de edru, og heller ikke spesielt veltalende. Der blir bannet over alterringen og skålt mot altertavla. De holder nattverd med Vårherre. Og alt de gjør er ytterst blasfemisk. Men er det egentlig det? Er ikke disse forhutlede, språkfattige og retningsløse tenåringer egentlig Guds folk – de nederste, de utstøtte, de forpinte, som i sin hjelpeløshet søker Gud? De vet ikke hvordan de skal oppføre seg i hans hus, men de bruker det språk de kan, og den

humor de har. Og Gud tar vel en spøk?

Det gjør nok Gud, men ikke Oslo politikammer. Med blålys og sirener rykker politiet ut for å rydde kirken for pøbelungdom. Men inntrengerne, som har okkupert en hellig bygning, gir seg ikke uten motstand, og de skriker tilbake: «Kjerka er vår!» Musikalen vakte oppsikt, ikke minst dens tittel, «Dans med oss, Gud». Vårherre danset ikke på den tiden, ikke kristenfolket heller. Biskop Andreas Aarflot måtte nok en gang rykke ut med advarsler, men kirkens ledere fikk aldri med seg poenget; at bermen som hadde brutt seg inn, søkte Gud.

Gud og ablegøyene

Det var i de tider at kulturverkstedets daglige leder fikk kunstnerbesøk av Anne Ma Nilsen fra Det Åpne Teater. Hun hadde hørt rykter om en kirke som sto tom, og hun trengte lokaler. Det var dog for drøyt for en liten frigruppe å overta et helt kirkebygg. Kunne Kirkelig Kulturverksted være interessert i å samarbeide?

-En kirke, sa du? Erik Hillestad lente seg fram. Han hadde aldri hørt om noe slikt i Oslo sentrum.

-Nede ved Gassverktomta. Jakob, den står tom. Den er ganske nedslitt. Folk har tagga ned veggene. Men det er ei kjerke. Det Åpne Teater trengte en scene og ville føle seg trygg om de delte ansvaret med KKV.

Erik Hillestad var umiddelbart interessert. Intet hadde passet bedre enn å flytte kontoret ut av loftsetasjen i hans eget, riktignok svært romslige, hus på Frogner. Men interessen for å ha en egen kirke stakk dypere enn behovet for plass til arkiv og bemanning. Det var ikke enkelt å tøyne grensene i norske kirker, kontrollert og regulert av engstelige menighetsråd som ikke tok noen sjanser utenfor liturgien. Kulturverkstedet hadde noen dystre erfaringer med mistenksomme menighetsråd som – når bråket kom – følte seg lurte og ført bak lyset. Trefoldighet menighet i Oslo hadde fått en søknad fra Kulturverkstedet om de kunne «feire pinsen» med et kveldsarrangement. De gikk ikke i detalj om hvordan denne kirkens «fødselsdag» skulle feires, med døpefonten full av roser, et bugnende langbord i midtgangen, ballonger og dueslipp, og med gjester som sto på radiatorene og klappet i hendene. Soknepresten i Trefoldighetskirken, Victor Andersson, gikk for å være en kulturåpen kirkemann, men det var så lenge han selv hadde kontrollen. Han ville ikke ha flere «ablegøyer» fra uansvarlige og respektløse verkstedarbeidere. Framføringen av «Dans med oss Gud» i Fagerborg kirke endte på biskopens bord. Det gjorde også et senere arrangement i Kampen kirke 1. mai hvor ti prester gikk i prosesjon opp midtgangen med røde flagg og fagforeningsfaner til tonene av «Internasjonalen» som preludium. Og Reulf Steen prekte.

Det var behov for et lokale hvor de kunne utfolde en skapende virksomhet og gi tankene fra Bibelen friskere luft og videre rammer.

Den formelle eier av den ramponerte kirken var kommunen, ved kirkevergen. Kulturverkstedet tok opp tanken med dem. Kunne Jakobskirken brukes som «kulturkirke»? Det var en nyskaping de aldri hadde hørt om, og hvem skulle ha ansvaret? Biskopen? Erik Hillestad?? Ordføreren??? Og hva skulle leien være og hvem skulle sette kirken i stand til offentlig bruk? Det ble med tanken. Det ville koste for mye. Det ville koste

tjue millioner.

I mellomtida hadde Det Åpne Teater gitt opp. De hadde funnet seg en annen scene, på Grønland, litt lenger øst.

Avvigsling

Også denne saken havnet på biskopens bord, som et vedlikeholdsprosjekt. Hva skal byen gjøre med en nedslitt, falleferdig kirke som ikke en gang har kirkegjengere, mens det regner gjennom taket i andre gudshus? Kirken kunne rives, om det ikke kostet for mye. Den burde iallfall «avvigsles».

Avviges? Hvordan gjør man det? Saken fødte adskillig sarkastisk humor på biskopens bekostning. Skulle han, i en elegant liturgisk håndbevegelse slippe Gud ut, og djevelen inn? Hvordan skulle det uttrykkes, liturgisk? Biskopen ville rive, menighetsrådet i Oslo domkirke ville rive, kulturbyråden Robert Wright fra Kr.F. ville rive. Han kunne ikke forsvare å bruke en formue på en kirke som ingen gikk i. Riksantikvar Stephan Tschudi-Madsen ble stadig mer bekymret. Offentlig sa han at «*jeg håper inderlig at Oslo biskop ikke får medhold til å rive Jakob*». Tschudi-Madsen var kjent som en bergensk retoriker, men også for sin handlekraft. Han svarte til slutt biskopens rivningsønske med sitt sterkeste våpen. Med et pennestrøk fredet han Jakobskirken. Den kunne ikke rives. Den kunne ikke forfalle. Den kunne i praksis ikke stå ubrukt, men ingen visste hvem som skulle betale hva det kostet å stoppe en kirke som var i ferd med å gli ut i Akerselva. Og kunne noen rense veggene for obskøn grafitti? Jada, det fantes en som kunne. Kirkelig Kulturverksted.

Den gudløse venstresiden

Uansett hvordan dette til slutt skal forklares, kommer vi ikke utenom et pussig paradoks. Kulturkirken Jakob hadde ikke blitt til uten en avgjørende støtte fra et politisk parti med utpreget religiøs berøringsangst, Sosialistisk Venstreparti. Den politiske venstresida hadde fått flertall for en storstilet satsing på å ruste opp «Oslo indre øst», herunder nedre Grünerløkka, derunder kunne det etableres institusjoner på begge sider av floden, og blant dem Jakobskirken.

Den storstilte satsingen på å bygge opp kulturlivet på østkanten var et fellesprosjekt mellom Miljøverndepartementet og Oslo kommune. Planen het «Handlingsprogram Oslo Indre Øst», og med SV på laget ble 16,5 millioner kroner lagt på bordet for å rehabilitere bygget og etablere Kulturkirken Jakob. Man så for seg at her kunne det oppføres forestillinger innen teater, dans og ellers «varierte former for arrangementer». I kjelleren kunne det holdes utstillinger og lages mindre arrangementer. Og de byråkratene som skrev innstillingen syntes det var morsomt hva dette kulturverkstedet hadde tenkt å kalle kjelleren, der ravepartyenes deltakere hadde krøpet inn vinduet: Jakobs brønn. Festlig!

Denne gang blir ikke pengene tatt fra andre kirker i byen med behov for vedlikehold og restaurering. I fjorten år hadde de ventet på å innta Jakobskirken, og Erik Hillestad humret da han måtte sjekke 1. Mosebok, 29. kapittel. Bibelens Jakob ventet like lenge før han kunne få Rakel til hustru. Det var verdt tida.

Børs og katedral

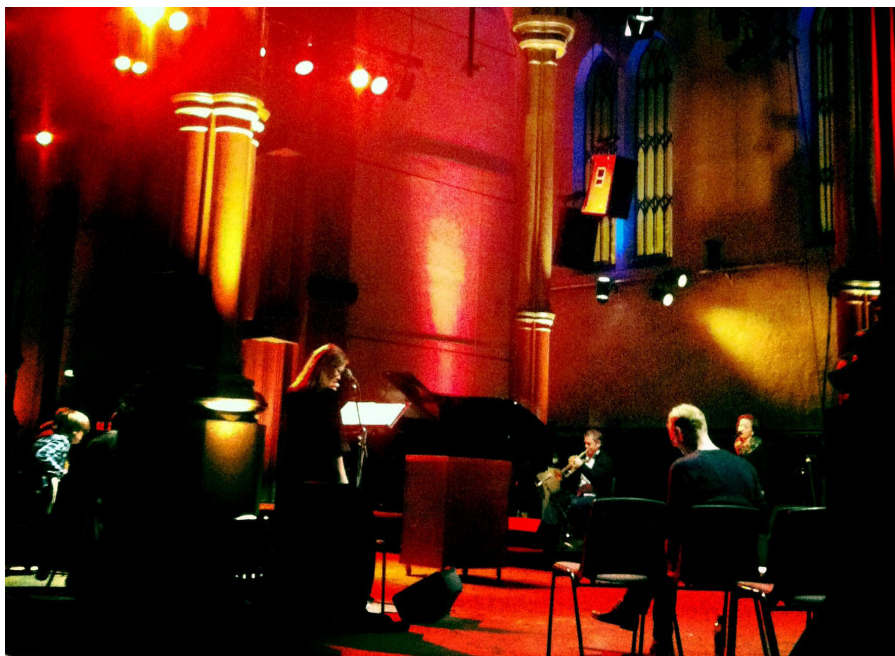
Kirkelig Kulturverksted var et vennelag, som etter hvert ble organisert som et aksjeselskap, med vennene som aksjeeiere. Men økonomien var så dårlig at de trengte stadige «kollektorer» for å berge seg selv. Men pengeinnsamlinger hører ikke hjemme i et aksjeselskaps regnskaper, så det ble kalt noe annet, «aksjeutvidelser». Spesielt profesjonelt var det ikke, bortsett fra at det var helt nødvendig. Til slutt dukket det opp en kjøper. William Nygaard overtok hele butikken, som en del av Aschehoug forlag. Det var en slags blomst i knappullet for forlaget. Kirkelig Kulturverksted hadde bred anerkjennelse, men ikke alle av forlagets kulturradikale og næringsliberale aksjonærer var fornøyd. Det rappjefte styremedlem Gudmund Hernes kalte oppkjøpet «*en konstruktiv motbakke*». Andre foreslo et kompromiss. Kunne det ikke holde med å kalle ungen *Kulturverkstedet*? Da ante Erik Hillestad at de intet hadde forstått. Men så hadde aldri det børsnoterte Aschehoug eid en katedral. William Nygaard var stolt og sjenert. En økonomiansvarlig mann fra Aschehoug ble plassert i Kulturverkstedets styre, og sukket oppgitt over en plan om å reise til Betlehem med et helt opptaksteam for å gjøre en innspilning av julesanger fra Fødselskirken, med en stevsanger fra Rauland. Kunne det ikke gjøres enklere? Kunne man ikke heller utgi noe de kunne tjene penger på? Han ble ikke hørt, og det kan Aschehoug være glad for. Juvelen «Rosa frå Betlehem» med Sondre Bratland ble en salgssuksess som berget budsjettet det året. Økonomene fra forlaget var mindre skeptiske til at popjenta Carola noen år etter skulle synge julesanger. Men Carola laget en nedtonet, vakker, nesten klassisk, plate med kjære og nye salmer og sanger. Nok et budsjett gikk i overskudd.

Frigjøringssteologi for Aschehoug

Kanskje var Nygaards fikenblad at kulturverkstedet også skulle utgi bøker. En forlags-sjef ble ansatt. Men var kirkelig kultur et fremmed barn i Aschehoug, var forlagsdrift like sjeldent i Kirkelig Kulturverksted. Det ble med to bøker. Men det var ikke hvilke som helst utgivelser. Den ene introduserte frigjøringssteologien fra Latin-Amerika og var skrevet av daværende misjonær Kjell Nordstokke. I «De fattiges kirke» beskrev han den nye latin-amerikanske retning innenfor den katolske kirke, hvor troen ble utviklet ifra de utstøtte og undertryktes livserfaring. Ny liturgi ble til i «basismenigheter» som holdt til i garasjer og skur, og hvor alterbordet gjerne var dekket av en plastduk. Gud var på de fattiges side, og det var deres hverdagsliv som ble lagt fram for Herren i rustikke omgivelser. Det var noen av de samme tankene Hillestad hadde tenkt da han skrev «Dans med oss, Gud». I den kristelige retorikken kan man komme til Gud «som man er». I musikalen kom rotløs, rusa ungdom som de var, og håpte at Gud ville ta imot dem. De «*bekjente sine synder*», riktignok på sin egen måte, og de ville holde selskap med Vårherre, altså «å møte Gud», slik de sa på bedehuset, men de gammel-troende hadde ikke sett for seg at mennesker som kom som de var skulle møte Kristus i et fylleslag. Kirkelig Kulturverksted hadde altså på egenhånd skapt sin nordiske frigjøringssteologi med folkelige innslag, og en tanke om at alt kan sies i Guds hus, og bekjennes ved alteret. For faen.

De flyttet inn i 2000. Den nye biskopen Gunnar Stålsett var en bereist mann som leder av Mellomkirkelig Råd og senere generalsekretær i Det Lutherske Verdensforbund i Geneve. Han hadde hørt om «kulturkirker», men hva ville egentlig Kirkelig Kulturverksted? Det ville kanskje bli mer kultur enn kirke?

Slett ikke. Kirkerommet skulle fortsatt ha sin altertavle og knelering. Bygget skulle ikke «avvigsles», men være under tilsyn av biskopen. Han ble beroliget, ja nærmest oppstemt over planene og tankene bak. Det skulle være kirke, fortsatt, med ukentlige gudstjenester innenfor kirkens orden. Alteret skulle aldri tildekkes med tepper eller skjerm Brett, og lyset skulle alltid lyse på Eilif Peterssens hellige barn i krybben. Og så skulle kulturen leve, riktignok på andre måter enn norsk kirkelig trangsyn hadde definert som akseptabelt. De skulle gjøre alt det som salig professor Ole Hallesby nede fra Calmeyergatens Missionshus hadde kalt «unødige prydvester» som litteratur, musikk og teater. Det skulle være kultur av alle slag, og dertil kontorlokaler for administrasjonen og plateselskapet.

Messe for folket

Hver søndag har det være messe i kulturkirken Jakob, fra september til mai. Disse sene kveldssamlingene har vært helt avgjørende for at Jakob kan kalle seg en kirke, men det måtte bli noe annet enn høymessens liturgi. Noen kjerneord viste retningen for disse Jakobsmessene: undring, tro og tvil, lengsel og tilhørighet. Kirkerommet, sammen med de gamle liturgiske leddene, skulle få møte samtiden i «fryktløs berøring». Det måtte altså lages helt nye messer, og Erik Hillestad skrev seks forskjellige. Musikken

til de fire første ble komponert av Karoline Krüger, de to siste av Øyvind Kristiansen. Under kirketaket, når messenes ord og toner fylte rommet, skjønte den unge menigheten at noe måtte ha skjedd. Det var annerledes, jordnært og visjonært. Frigjørings-teologien hadde tatt bolig i Norge. Denne kontroversielle «retningen» var omstridt i Latin-Amerika, der Hillestad hentet sin inspirasjon. Carlos Mejla Godoy fra Nicaragua hadde skrevet en «bondemesse» for folket. Hillestad ble også inspirert av Ernesto Cardenal som hadde blitt hudflettet av paven fordi han hadde omsatt evangeliet til politisk handling blant bønder ved Lago Nicaragua. Språket var mer urbant i Jakob, men retningen var den samme.

Sammen med liturger og tekstlesere ble et band av profesjonelle musikere med, ledet av sanger Marian Lisland og pianist Øyvind Kristiansen. I tjueto år, helt fra begynnelsen, har disse messene vært holdt, i et samarbeid med studentprestene i Oslo. De har fått sine temaer, som veksler: Messe for mennesker i bevegelsen, i hjemløshetens tid, under regnbuen, i malstrømmen, rundt et dekket bord og for dem som er rammet av kjærligheten.

Musikk under eget tak

Nå skulle det holdes konserter! Påkostede, lekne, frekke arrangementer som knapt ble godtatt av menighetsrådene, kunne nå fritt fremføres på kulturverkstedets egen adresse. Det var ikke lenger noen engstelige menighetsråd og følsomme prester som skulle sette grenser for virkemidlene. Nå skulle der danser og de skulle spille høy musikk.

Den første fiasko

Men ingen av delene ble gjort den første jul man feiret under eget tak. En forestilling med fortellinger fra julenatten ble skrevet spesielt av ingen ringere enn forfatteren Edvard Hoem. «*Hyrdehistorier*» besto av beretninger som *kunne* ha blitt fortalt jule- natten i Betlehem. Regissør Stein Winge sparte ikke på noe, og Bjørn Sundquist spilte som en gud. Det samme gjorde Andrea Bræin Hovig. Andreas Utne ved flygelet ga alt- Men ingen kom. En håndfull billetter ble solgt, det var glissent i benkeradene. De som var der, var henrykte, men hvorfor ble ikke dette en julesuksess? Det var jo tiden for julekonserter, og kirker var fullsatte til framførelser av artister som hadde funnet en ny sjanger. Imens lot publikum det *virkelige* julespillet i fred. Tapet var formidabelt: 1,5 millioner kroner.

I 2001 var verden tynget av HIV/AIDS, og Utenriksdepartementet nedsatte en gruppe som skulle finansiere og arrangere konserter i hardt rammede land. Erik Hillestad ble satt til å gi ide til en slik forestilling, og hadde selv regien. Det var celebret langs stol- radene: Kronprinsparet satt midt imot sammen med statsminister Jens Stoltenberg. På scenen sto Johnny Klegg fra Sør-Afrika, og Unni Wilhelmsen var blant artistene. Programmet ble ledet av Bård Tuft Johansen, som måtte håndtere den prekære situasjonene som oppsto da strømmen plutselig gikk. Og ble borte pinlig lenge. Men han fikk hjelp av statsministeren, som stemte i en kjær salme fra arbeiderbevegelsen: Barn av regnbuen. Mette-Marit og Haakon sang med.

Kronprinsesse Mette-Marit fikk etter hvert en sterk tilknytning til Jakobskirken og Kirkelig Kulturverksted. Hun hadde i vanskelige år søkt trøst i salmeskatten, og nå, i 2008, satt hun i kirken som produsent for en salmeplate. Hun hadde selv plukket salmene som skulle være med, og gjennom et dyrt headset hørte hun Tord Gustavsen spille og tidens beste sangere synges hennes kjære vers. Det ble til en plate og en konsert, «Sorgen og gleden». I Jakobskirken sang de alle. Her sto Solveig Slettahjell, Lars Lillo Stenberg, Maria Solheim, Ingebjørg Bratland, Rikard Wolff, Kari Bremnes, Susanne Sundfør og Sondre Bratland på scenen, sammen med kronprinsessen. Men hun sang ikke. Hun takket dem, og var «veldig, veldig glad».

Dette var ikke Kari Bremnes' første sceneopptreden i Jakob. I en årrekke har hun vært knyttet til Kirkelig Kulturverksted. I 2005 gjennomførte hun en omfattende reise i Midt-Østen og traff de nasjonale stjerner innenfor vise- og folkesang. Ikke bare tok hun med seg inspirasjon og melodier, men også artister. Palestinske Rim Banna, som allerede hadde fått en nær tilknytning til plateselskapet, var hentet til Jakob for konserten «Finn veien, engel».

Elvis på korset, og sånn

Kulturverkstedets visjon fra dag én, en dag i 1974, var å bidra til fornyelse i kirken, ikke bare med musikk. Seksjon for bildende kunst som Berit Hunnestad ledet fra 1984 smykket kirkerom over hele landet med liturgiske klær i vevde tekstiler, alterutstyr i keramikk og lysglober. Dem finnes snart i alle kirker. Men denne virksomheten fikk et helt nytt liv etter Jakobskirken. Nå kunne det lages samtidskunst, installasjoner og provokative oppførelser. Folk kommer gjerne til kirke for å få sine forestillinger bekreftet.

Mangt et kirkefremmed dåpsfølge har vel også regnet med å få noen fordommer bekreftet. Nå ville kulturverkstedet skape en «*fruktbar uro*» med mangetydige uttrykk og uten de klare svar Skriften gir. Og ikke gir. Noen besøkende glippet med øynene da de kom for å se utstillingen «Church of all stars». For sannelig, var det ikke Elvis som hang der på korset? Her var også Manchesters tidligere midtbanespiller David Beckham og hans «Spice Girls»-kone Victoria. I en skriftestol kunne man lette sitt hjerte og sine synder, og «presten» var Bjørn Eidsvåg, på bånd: «*Eg ser at du er trøtt...*». Hva var meningen med dette surret? Det var en parodi på den egentlige religionen, oss selv. Et skjevt, avslørende bilde av den faktiske verden, og dens korttenkte tro. Altertavlen var for anledningen et stort spill. Der så du ikke Kristus, men deg selv.

Hva tåler Gud?

Kirkelig Kulturverksteds etter hvert godt voksne medarbeidere hadde vært med på å sprengte kirkens dører allerede på sekstitallet. De hadde båret inn slagverk og elektriske gitarer på en tid da bare rebellen Aage Samuelsen drev med rytmer. Hva tåler en stillferdig nygotisk katedral fra 1880 av utsmykninger og støy? Selv hadde de gått langt, til menigheters og presters protester. «Folk flest», derimot, var svært konservative. Kirkefremmede som trådte over dørstokken ble åpenbart lammet av ærefrykt og satt med blikket i gulvet. Applaus? Band? Humor? Frekkheter? Glem det. Nå tenkte kulturverkstedet i en helt annen retning. At rommet var hellig og vigslat skulle ikke være en sperre mot det levende liv og pulserende samtid. Vigslingen ga rommet *kraft*. Det var her møtet mellom verden og det hellige skulle skje! Det hellige

rom skulle, med sine symboler og fortellinger “snakke” til omgivelsene. Dørene ble åpnet for samtidskunsten, og *det* møtet hadde knapt skjedd før i et kirkevelv. En av de mest provoserende utstillingene var “Min Gud, min Gud”, som er en halv replikk fra korset, uten fortsettelsen: “Hvorfor har du forlatt meg?” Kurator Erlend G Høyesteren fra Sørlandets Kunstmuseum ble satt på oppgaven med å hente inn bilder, videoer, fotografier og installasjoner som kunne vise oss en verden der Gud hadde forlatt oss. Utviklingen av denne, og andre utstillinger, skjedde i tett samarbeid med kulturverkstedets kunsthistoriske guru, professor Gunnar Danbolt.

Utstillingen inneholdt videoen *Fast forward/Fast rewind*. Foran alteret, kirkens helligste sted, vist en video, som om vi satt i en bil i fart gjennom vakre landlige landskaper til lyden av lyrisk filmmusikk og radiostøy. Så kommer det dystre mørke landskaper. Samtidig ser vi i bakspeilet et helt annet landskap. Hvor er vi? Hvor kommer vi fra? Hvor skal vi hen? Plassert i et kirkerom gir en slik video helt andre tanker om menneskets reise enn om den ble vist på en skjerm i et kunstgalleri.

Med en referanse til en tekst av Matteus, var gulvet i krypten dekket av gul gurkemeie. Det spredte seg en orientalsk atmosfære, eksotisk stemning, men verket bestod av ord i blindeskrift, formet i gult krydder. Ingen kunne lese budskapet, og hadde en blind forsøkt seg, ville krydderet smuldret under fingrene og blitt borte. Hva ser vi, egentlig, og hva er skjult? Det ble en utstilling for mennesker som synes det er vanskelig å tro på en Gud. Her var ingen presise svar, men mange åpne spørsmål.

I utstillingen “Guds ansikter” møttes vi i langskipet av en astronaut i hvit romdrakt med en blankt visir. Han sitter på kne, med armene hengende. Kneler han i undring? Avmakt? Er dette vitenskapens Gud? Han virker tafatt. Etter striden om Muhammed-karikaturene vet vi hvilken sprengkraft bildet av Gud kan ha. Og hvilket bilde har kirken av ham, egentlig? Er det sikkert at “hen” er en mann?

Ondskapens akse

Da USAs president George W. Bush i 2004 utropte diverse arabiske land til «Ondskapens akse», eksploderte det i Kirkelig Kulturverksted. Fanten det virkelig en hel region i verden som bare var ond? Alle som bodde der? Kulturverkstedet hadde allerede innledet et kunstnerisk samarbeid med artister i Midt-Østen, og kjente derfor adskillige fredelige bidragsytere til den geniale protestplaten de ville lage. Erik Hillestad dro Midt-Østen rundt og ba artister fra Iran, Irak og palestinske områder synge vuggeviser. Det var de nydeligste lullabys, og mange av dem handlet om at de sovende små skulle få et liv i fred. Platen ble lansert internasjonalt med den utspekulerte tittelen «Vuggeviser fra ondskapens akse».

REDZONE

I Jakobskirken ble engasjementet til festivalen «RED ZONE», støttet av Utenriksdepartementet. Her var dans, poesi, performance og installasjoner, samt kunstneren Morten Viskum som malte, med hånden til en avdød. Håvard Rem sto på scenene, sammen med avdøde Walid Al Kubaisi. Her var syriske artister som sang bakenfor et

teppe. De var i fare og kunne ikke vise sitt ansikt. Men de sang uten filter. Kate Pendry framførte sitt eget stykke «A letter to Muhammed» i dialog med den iranske sangeren Mahsa Vahdat. I dag er REDZONE et begrep i Midt-Østen, hvor dristige arrangører – og venner av kulturverkstedet – holder konserter, utstillinger og forestillinger under samme navn i en rekke land der ytringsfriheten er truet eller fraværende.

Svovel og den store verden

Så introduserte Thor-Erik Fjellvang, kulturkirken Jakobs bookingansvarlige, en sjanger som ikke var bydelen ukjent, svovelprekenen. I årsberetninger fra hundre år tilbake beklager Jakob menighet seg stadig over det yrende religiøse liv i strøket. Noen av dem kunne være rufsete i kanten, og predikantene gikk ikke av veien for å male en dyster framtid for den som ikke trodde, eller ikke levde et aktverdig liv. I evigheten skulle de brenne i et kaos av ild og svovel. Rett borti gata, rundt hjørnet, lå Calmeyer-gatens misjonshus med sine fem tusen seter. Her brant vekkeler fra 1877 og her sto professor Ole Hallesby på talerstolen. Men det var først i 1953 han holdt sin svovelpreken på NRK. Siden den gang holdt de fleste prester seg fra å utmale fortapelsen. Men begrepet fikk en ny sjanse – og et nytt innhold – da kulturverkstedet inviterte samtidens svovelpredikanter til å bestige talerstolen i Jakobskirken. En av dem var Dag Hareide, som fortalte om cyber og nettets velsignelser og forbannelser. Avholdsmannen Christer Falck refset dem som ikke tåler edru folk på fest og superdiplomat Kai Eide lurte på «hva det er med USA?» Selv refset Hillestad IDOL for å ha *andre guder enn dem vi trenger*. Og *Changemakers unge Embla Regina* Mathisen hold dommedag over norsk våpenindustri.

Nede i kjelleren, i «Jakobs brønn», gikk det roligere for seg. Der satt denne skriver under plakaten «Tomms verden» og førte «samtaler under hvitt flagg». Mindre svovel, men ikke uten brodd. Det var tid for den kritiske samtalen. Det begynte oppunder påske med en øyeåpnende kveld hvor rettssaken mot Jesus ble tatt opp til ny dom. Var det et justismord? Fikk han uttale seg, i mangel av forsvarer? Hvordan var sikkerhetsforholdene i Midt-Østen på den tiden? Er kristendommen avhengig av en torturfortelling fra Golgata? Det var ingen amatører i panelet. Generalsekretær Merete Smith i Advokatforeningen tok for seg jussen, den jødiske og romerske. Midtøsten-eksperten, professor Nils Butenschøn, beskrev maktforholdene i det samfunn Jesus levde, mens teologiprofessor Halvor Moxnes veiledet forsamlingen i kunsten å forstå den bibelske fortellingen, i krysningspunktet mellom legender, forkynnelse og fakta. Vårt fredelige trekk som nasjon ble kraftig utfordret da kirkedørene gikk opp og publikum ble møtt av to tanks, i gull, svevende under kirketaket. De hadde ingen annen ammunisjon enn helium. Hvorfor hang de der? Det var overveldende og voldsomt med stridsvogner som kirkekunst. De fylte hele langskipet! Den ene var en kopi av en NATO-tanks. Den andre var russisk.

Denne kunstinstallasjonen ble første gang presentert ved den midtøstenbaserte festivalen Redzone i Beirut, mai 2018. Sammen med Kirkelig Kulturverksted, og med støtte fra UD, arbeider festivalen for kunstens og kunstneres frihet i dette området. Installasjonen ble laget av den egyptiske kunstneren Mohamed El-Masry, som arbeider

politisk og samfunnskritisk. Det var Berit Hunnestad og Kari Falk, kulturkirkens leder siden 2016, som valgte ut verket til å vises i Jakob.

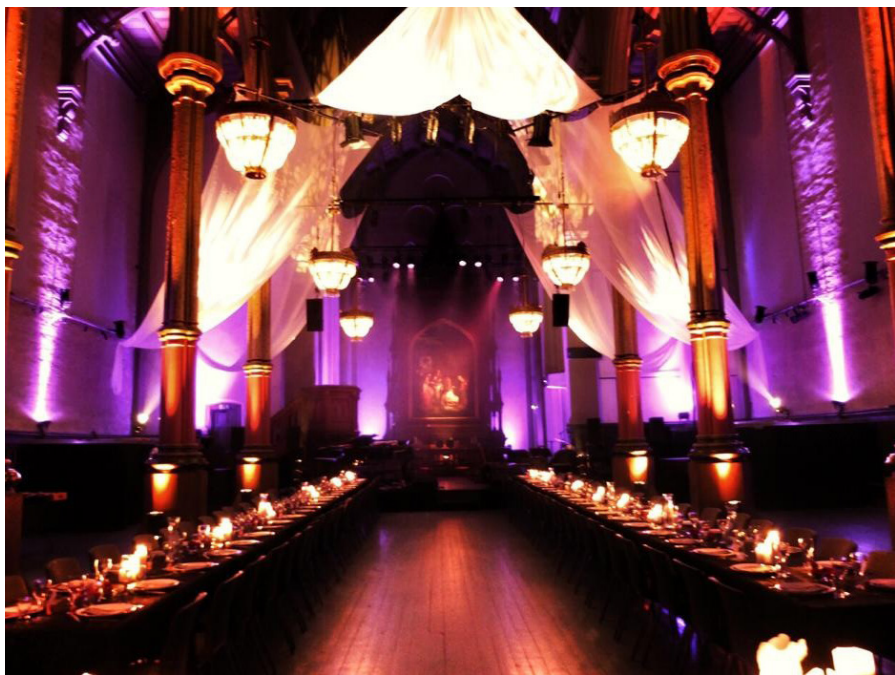
Utstillingen hang der da deltakerne i «Tomms Verden» kom for å diskutere fredsnasjonens våpeneksport. Robert Mood, med bakgrunn fra forsvaret og Røde Kors, kikket på gulltanksene, og registrert at den ene var en gammel model. Samfunnskritiker Erling Borgen måpte og ristet på hodet. Forfatteren Dag Hoel lo. Han kommer fra Raufoss og hadde skrevet bok om ammunisjonsfabrikken under tittelen «Fred er ei det beste».

Kan man ha en rolig samtale om palestinere og israelere? Kanskje fordi de selv ikke var invitert, men vi snakket om konflikten i et panel med store sprang. Historikeren Hilde Henriksen Waage er kjent som en isreal-kritisk analytiker, og Harald Stanghelle har ikke latt Israel slippe unna i sine kommentarer. Ikke palestinske ledere, heller. Panelets tredje deltaker, Jorunn Andestad Langmoen hadde bakgrunn fra Israelsmisjonen. Samtidig har hun inngiftede palestinere i slekta. Går isrealvenner på flittøfler på grunn av minnene fra Holocaust? Israel går aldri på flittøfler. Palestinerne er sin egen verste fiende med rakettskudd over muren. Tostatsløsning, er ikke det en illusjon? Det tok en kveld. Nok en ildfakkell brant da «godhetstyranniet» skulle bekrefte eller legges i grav. Asle Toje, medlem av nobelkomiteen, gikk langt i å forsvare en begrenset innvandring, forskeren Liv Tørres gjorde det motsatte, og midt mellom satt legen og politikeren Tina Shagufta Kornmo, født i Pakistan. Å «hjelp dem der de er, har Norge gjort i snart to hundre år, gjennom misjon og humanitært arbeid, bistand og handel». I 1964 kom 31 flyktningebarn fra Tibet og ble mottatt med hornorkester og ordfører på Kaia i Oslo. Hva har skjedd med oss siden?

Kirkelig Kulturverkstedets arbeid blant kunstnere i Midt-Østen tok veier ingen hadde forutsatt. Da selskapet skulle gjøre opptak til «Vuggesanger fra ondskapens akse»,

gikk det opp for produsenten at kvinner i flere land ikke hadde lov til å synge offentlig. Siden kom andre begrensninger for kontroversielle artister i konflikt med myndighetene. Mye av dette arbeidet, til beste for kulturarbeidere under vanskelige forhold, ble finansiert gjennom Utenriksdepartementets budsjettposter for kulturutveksling. Det begynte som en sekkepost for å betale regningene for norske artister som promoverte norsk musikk og norsk laks i utlandet. Siden snudde speilet. Bevilgningen skulle også gi ansikt til andre lands kunstnere, nærmest som et kulturelt bistandsprosjekt. Men det ville Høyre avslutte, og det ble gjort. Det var derfor en viss spenning da kulturpolitikere fra Høyre og Arbeiderpartiet satt ansikt til ansikt med kulturarbeidere i «Jakobs brønn». Og tidligere kulturminister Anniken Huitfeldt lovet at en rødere regjering ville åpne denne pengesekken igjen. Norsk politikk har sannelig blitt endret i Jakobs lavloftede kjellerlokale.

Disse samtalen har også speilet den internasjonale kristenhet, for hva er det egentlig pave Frans driver med. Jesuittpateren fra Argentina har brakt nyer tanker til Vatikanet. Kunne biskop Bernt Eidsvig fristes til å tenke høyt om det? I en samtale med lutheraner og internasjonalist Trond Bakkevig og lederen av Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, Ingrid Rosendorf Joys, gjorde han det. Med et par koronameters avstand satt de tre i koret og ble strømmet til verkstedets mange tilhengere. Men her var intet publikum. Det var synd. Så fikk de ikke med seg det muntre øyeblikket – live – da den katolske biskopen måtte innrømme at det hadde vært fint med noen kvinnelige prester. Men læren...

Guds bar

Kulturkirken Jakob er også blitt en utleiekirke. Folk vil gifte seg der, og feire syttiårsdag. Selv begravelser er blitt bestilt og avholdt. Et cateringselskap har fått kontrakt og enerett på servering av alt fra middag til tapas. De har også fast bevilling. Jakobskirken installerte, av praktiske grunner, et skjenkested bakerst i lokalet. Det står «BAR» over disken og bakenfor er det tappekraner og stativer for glass med stett. Kirken ligger langt fra den særnorske kirkelige avholdsbevegelsen, som for øvrig er helt uten bibelsk belegg. Kulturkirken holder seg mer til den hellige skrifts beretning om bryllupet i Kana, hvor Jesus gjorde vann til vin, bortsett fra at det er kredittkorttrekket bakerst i kirken som fyller glassene.

Catwalk

Andre vil bruke kirken til reklame. Er et greit? CappelenDamm lanserte en bok her, og gjorde det med kjente musikere. Det ble rigget til for en moteoppvisning med en catwalk ned midtgangen, og tilbake til alteret. Er det mulig? Det blir til lange samtaler hvor klesdesignere med nylagt sminke blir tatt med inn i liturgiens underlige ganger. De hadde regnet med å måtte gå noen runder med kulturverkstedet, at de måtte være forsiktig med dristighet og musikk. De var villige til å oppføre seg sømmelig. Men samtalen om en catwalk under et alter, ble veldig annerledes, for kulturverkstedet hadde en ide om det som skulle skje når kirkefremmede leietakere nærmet seg Guds hus. For var det ikke slik at dette var en framvisning av nye moter, skapt av skapende kunstnere? Jo, på et vis. De var ikke fortrolige med det halvreligiøse språket som kom. For disse nye klær skal vel være en del av den skapte skjønnhet? Jo, det var det nok. Tilslutt stilte kulturverkstedet bare ett krav: At catwalken skulle være åpen, opp mot altertavlen. For her skal skapningen av klær hylles og velsignes, om ikke akkurat av barnet selv. Er det greit?

Det var, gulp, greit, hvis det var ok for kjerka. Det var slik det ble.

Så kommer en markedsfører med et italiensk produkt han skulle selge, og ville bruke kirken som kulisse. Han vil skape en halvkatolsk, romantisk stemning rundt varen, som skulle gløde i glansen fra kirkerommets røde og blå lyskastere. Men det ble tynt. Det var ingen forbindelse til en ide som hadde noe i kirkerommet å gjøre. De var bare ute etter en stemning. Så den norske forhandleren av Ferrari fikk aldri kjørt doningen opp til Jesusbarnet, og måtte gå ned kirketrappa med uforrettet sak.

Da gikk det bedre for ølbryggerne på østkanten. De ville ha et egnet lokale for sin fuktige festival, og søkte Jakobskirken. Denne sammenslutning av lokale minibryggerier hadde mye å by på, men gikk forsiktig fram. De hadde tenkt å holde seg nede i kirkeskipet uten kontakt med alteret, av respekt for det hellige. Det ble helt annerledes, for Hillestad definerte *hellighet* helt annerledes. De formet sitt arrangement i en slags bue som løftet fram alteret. For skulle ikke disse bryggede produkter framstå som en jordens berikelse, i pakt med hyrdene som kom med sine gaver av gull, røkelse og myrra? Og her kom ølfolket med sine halvlitere.

I strid med kirkevergen

Kirkelig Kulturverksted har gjerne hatt større utgifter enn inntekter, men helst gått i balanse. Det likner en entusiastisk forening som vil utbre sitt budskap. Ingen får annen gevinst enn sin lønn. Samtidig er kulturverkstedet et aksjeselskap med en årlig omsetning på femten millioner kroner. Det er, teknisk og juridisk, et kommersielt foretakende. Men det tjener jo ikke penger til sine eiere? Det var kirkevergen, Robert Wright, som skulle sette satsene for utleie. Han hadde full oversikt over hva menigheter bør ta i leie og hvordan permanente kommunale utleieregler skal vurderes, men hva med Jakobskirken? Skulle de betale den «snille» leien, eller den kommersielle? Han falt ned på det siste, og sende en regning på en halvannen million. Det var et leiekraft som for KKV var umulig. Kulturverkstedets venner raste på internett og viste at også kristen-folket har sine nettrull. Det pågikk harde, men dannede samtaler med kirkevergen og menighetenes fellesråd der bispedømmerådets leder og stiftsdirektøren var meklere. Til slutt fikk Kirkelig Kulturverksted satt ned den årlige leie til en halv million, og kommune og bispedømmeråd skjøt til et tilsvarende beløp. Det holdt akkurat.

Kirkerødt

En morgen ligger det en stein på gulvet, helt oppe i koret. Den er stor som en tennisball, og ligger akkurat der artister pleier å stå. Den hadde falt ned fra taket. Da kirken ble overtatt i 1999, ble den pusset opp, men det har hele tiden vært bevegelser i grunnen. Kalkklumpen var et alvorlig varsel om at kirken var farlig, og måtte pusses opp igjen? Det er takpussen som raser, og det har den gjort helt siden åpningen. Bare et lite rusk, og noe puss der. Men alarmen gikk den dagen nedfallet ikke kunne børstes bort, men måtte bæres ut. Det er kommunens ansvar, og det offentlige har annet kirkelig vedlikehold å bruke pengene på. Men alternativet er å stenge kirken. Slutte med svovelprekener, messer, konserter, utstillinger, dialoger og opptak. I rådhuset var budsjettforhandlingene i gang, og det var kniver i lufta. Det ble kuttet, og lagt på. Partiene ga og tok. Det kirkelige fellesråd spilte inn seg selv. Det gjorde alle andre interessegrupper også. Kulturutvalget dro på befarings. De kom over mye dårlig vedlikehold, og hørte mange skrekk- og undergrunnshistorier. Det var litt for mange som trengte «*livsnødvendige bevilgninger*». Kulturverkstedet var blant de troverdige. Det kommunale kulturutvalget så selv pussen falle fra taket. Artister hadde henvendt seg og bedt for Jakobskirken, en av de viktigste scener i Oslo indre øst. Til slutt var det representanten Eivor Evenrud som spilte inn et forslag om ti millioner kroner i vedlikehold. Det lå til slutt øverst i bunken, som et ultimatum, for det hastet. Og det betød mye for folk i bydelen. Konsertene, arkitekturen, kulturminnet, øst/vest, alt ble lagt på bordet. Til slutt var det bare Fremskrittspartiet som stemte mot. Partiet for de kristne verdier. Men Evenrud, som presset dette gjennom: kommer ikke hun fra Rødt? Der hun kommer fra, var religion å regne som opium for folket, Men på den annen side: Eivor Evenrud fra partiet Rødt hadde selv vært innom kirker og sett en endring. Der var applaus. Og under befaringsen i Jakobskirken registrerte hun i farten en bar ved bakerste benk, med tappekraner. Men verken opium eller applaus på kirkekonserter var utslagsgivende. Dette er blitt en folkets kirke, den er vakker og et kulturminne. Og

den er i bruk av tusener som vil miste et viktig innslag i tilværelsen. Det var verdt ti millioner.

Makten og æren

Kirkelig Kulturverksted startet som en dannet opprører. Det var ungdommen som selv tok grep. Nå er de blitt grå i håret, og de er blitt toneangivende. De har tatt makten. Så har de da også fått æren. Først fra publikum og siden fra øvrigheta. Det lag av artister med tilknytning til kulturverkstedet og kulturkirken Jakob, har etter hvert fått de høyeste utmerkelse. Kongen har utnevnt både velkledde og mer rufset antrukne til kommandører og riddere av St. Olav. Stevsanger Sondre Bratland, organist Iver Kleive, artist og organist Henning Sommerro, artisten Mari Boine, forfatteren Edvard Hoem og kor-dirigenten Per Oddvar Hildre. Høsten 2021 kom endelig hederen til mannen i sakristiet, Erik Hillestad. Under taket av kulturkirken ved Akerselva har kunstuttrykkene beveget seg fra harpe til pistol. Kongen kan ha blitt advart, men nå henger landets høyeste utmerkelse på brystet til folk som aldri ble fornøyd med det vanlige.

